

Cebrî İcra Kanunu Taslağı Üzerine Açıklamalar ve Paydaş Görüş Anketi

Bölüm 1: Cebrî İcra Kanunu Taslağı: Gerekçe, Felsefe ve Temel Yenilikler

1.1. Reformun Felsefi Temeli: "Menfaat Dengesi" İlkesi ve Sistematik Bütünleştirme

Taslak'ın en temel ve dönüştürücü yeniliklerinden birinin, cebrî icra faaliyetine rehberlik edecek yol gösterici ilkeleri ilk defa kanun metnine dahil etmesi olduğu ileri sürülmektedir. Taslak'ın 1. maddesi, borcun devlet gücüyle tahsilinin "Anayasa ve milletlerarası sözleşmelerle teminat altına alınan temel haklara riayet edilerek" yapılması gerektiğini ve icra organlarının "borçlu ile alacaklının menfaatlerini gözetmek ve dengelemek zorunda" olduğunu açıkça hükme bağlamaktadır. Kanun koyucu tarafından bu düzenleme ile, mevcut İİK'nin zaman içinde yapılan çok sayıda değişiklik ile "labirente dönüşmüş" ve zımnen alacaklı lehine bir sürat odaklılık barındıran yapısından, açıkça temel haklara dayalı bir çerçeveye geçişin amaçlandığı ifade edilmektedir. Bu ilkenin, kanunun diğer tüm hükümlerinin yorumlanmasında bir kılavuz işlevi görmesi ve cebrî icrayı salt teknik bir tahsilat süreci olmaktan çıkarıp, her bir somut işlemden temel hakların dengelenmesini gerektiren yarı-yargısal bir faaliyete dönüştürmesi hedeflenmektedir.

Bu felsefi değişim, icra müdürünün rolünü temelden yeniden tanımlamaktadır. Mevcut sistemde icra müdürünün görevi, büyük ölçüde usule uygun talepleri süratle yerine getirmek şeklinde tanımlanabilirken, yeni düzenleme ile icra organlarına aktif bir "menfaat dengeleme" yükümlülüğü getirilmektedir. Bu durum, icra müdürüne alacaklının mülkiyet hakkı ile borçlunun özel hayatın gizliliği, konut dokunulmazlığı ve insan onuruna saygı gibi temel hakları arasında bir takdir ve dengeleme yetkisi vermektedir. İcra memurunun rolünün bu şekilde "yargısallaştırılması", gelecekte sadece usuli hatalara değil, aynı zamanda menfaat dengesinin doğru kurulmadığı iddiasına dayanan yeni bir "şikâyet" dalgasına yol açma potansiyeli taşımaktadır. Bu durum, icra takibinin en temel aşamasında yeni bir hukuki karmaşıklık katmanı yaratmaktadır.

Taslak ile ayrıca, dağınık mevzuatı tek bir çatı altında toplayarak sistematik bir bütünleştirme (kodifikasyon) hedeflendiği belirtilmektedir. Bu kapsamda, daha önce Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenen "Deniz Cebrî İcra" kuralları ile abonelik sözleşmelerinden kaynaklanan alacakların takibine ilişkin özel usulün kanun metnine entegre edilmesinin, hukuki öngörülebilirliği ve uygulayıcılar için erişilebilirliği artırma amacını taşıdığı ileri sürülmektedir.

1.2. Cüz'i İcradaki Yapısal Dönüşümler

1.2.1. İlamlı İcrada Hukuki Güvenliğin Öncelenmesi

Taslak, 53. maddesiyle, Türk icra hukukunda yaklaşık bir asırdır uygulanan "ilk derece mahkemesi kararlarının derhal icra edilebilirliği" ilkesinde esaslı bir dönüşüm getirdiği belirtilmektedir. Yeni düzenlemeye göre, bir ilk derece mahkemesi kararının icraya konulabilmesi için, kural olarak, istinaf yoluna başvurulmamış olması veya istinaf başvurusunun bölge adliye mahkemesince esastan reddedilmesi gerekmektedir.

Kanun gerekçesinde, bu değişiklik ile, kanun yollarında kararların bozulma oranlarının yüksekliği göz önüne alındığında, borçluların haksız icra işlemleri nedeniyle telafisi güç zararlara uğramasının önüne geçilmesinin hedeflendiği ifade edilmektedir. Bu yaklaşımla, hukuki güvenliğin, tahsilatın süratinin önüne geçtiği ileri sürülmektedir. Bununla birlikte, nafaka, bedensel zarar tazminatları ve işçi alacakları gibi toplumsal hassasiyeti yüksek alacakların bu kuralın istisnası olarak derhal icra edilebilirliğini koruyacağı belirtilmektedir.

Bu usuli değişikliğin, tarafların dava ve icra stratejilerini etkileme potansiyeli taşıdığı dile getirilmektedir. İlk derece mahkemesinde davayı kazanan bir alacaklının, artık derhal icra takibi başlatabilme imkanını bir baskı unsuru olarak kullanma olanağının ortadan kalkacağı öngörülmektedir.

Bu durumun, zayıf hukuki pozisyonda olan borçluları, ödemeyi geciktirmek amacıyla taktiksel olarak istinaf yoluna başvurmaya teşvik edebileceği; öte yandan, güçlü bir alacağa sahip olan alacaklıların, uzun sürecek istinaf sürecinden kaçınmak için mahkeme kararı sonrası uzlaşma tekliflerinde bulunmaya yönelebileceği ileri sürülmektedir. Bu düzenleme ile, dava sonrası müzakere dinamiklerinin dolaylı olarak yeniden şekilleneceği düşünülmektedir.

1.2.2. İlamsız İcrada Borçluyu Koruyucu Mekanizmalar

Taslak ile ilamsız icra alanında borçlu lehine devrim niteliğinde olduğu iddia edilen üç temel değişiklik getirilmektedir:

1. **Belgeye Dayanma Zorunluluğu:** Madde 87 uyarınca, ilamsız icra takibi başlatılabilmesi için alacaklının talebini, resmî dairelerin veya yetkili makamların düzenlediği/onayladığı bir belge, adi senet veya itiraz edilmemiş fatura gibi somut bir belgeye dayandırmasının zorunlu hale getirildiği görülmektedir. Bu düzenlemeyle, hiçbir delil olmadan takip başlatılabilen mevcut sistemin sona erdirilerek borçluların dayanaksız taleplere karşı korunmasının amaçlandığı ifade edilmektedir.
2. **"İtirazın Kaldırılması" Usulünün İlgası:** Taslak metinde, alacaklının belirli belgelere dayanarak borçlunun itirazını icra hukuk mahkemesinde hızlı bir şekilde bertaraf etmesini sağlayan "itirazın kaldırılması" yolunun tamamen ortadan kaldırıldığı görülmektedir. Yeni sistemde, borçlunun itirazı üzerine duran bir takibe devam edebilmenin tek yolunun, alacaklının genel mahkemelerde tam bir yargılama süreci olan "itirazın iptali" davası açması olacağı belirtilmektedir.
3. **Özel Takip Yollarının Kaldırılması:** Kambiyo senetlerine (çek, bono, poliçe) dayalı alacaklar için öngörülen ayrıcalıklı ve süratli takip yolunun kaldırıldığı belirtilmektedir. Bu tür alacakların da artık genel ilamsız takip kurallarına tabi olacağı öngörülmektedir.

Bu üç değişikliğin kümülatif etkisinin, ilamsız icra takibinin mevcut işlevini dönüştüreceği dile getirilmektedir. Mevcut sistemde ilamsız takibin, kendi başına etkin bir tahsilat mekanizması olarak işlev görürken, yeni sistemde borçlunun itiraz etmesi halinde tam teşekküllü bir davaya zorunlu bir ön hazırlık aşamasına indirgeneceği ileri sürülmektedir. Bu durumun, ispat yükünü, borcunun olmadığını kanıtlaması beklenen borçludan, alacağının varlığını tam bir yargılama ile ispat etmesi gereken alacaklıya geçireceği düşünülmektedir.

1.3. Haciz, Paraya Çevirme ve Diğer Usuli Yenilikler

Taslak'ın, icra işlemlerinin yürütülmesine ilişkin de önemli yenilikler içerdiği görülmektedir:

- **Konut Haczi:** Madde 157, borçlunun konutunda haciz yapılmasını son çare olarak düzenlemiştir. Konut haczi, ancak diğer tüm malvarlığı unsurlarının alacağı karşılamaya yetmemesi durumunda ve icra hukuk mahkemesinin kesin bir kararıyla mümkün olabilecektir. Bu düzenleme ile borçlunun konut dokunulmazlığı ve özel hayatının gizliliği hakkına daha güçlü bir koruma sağlanmasının hedeflendiği ileri sürülmektedir.
- **Haczin Düşmesinin Sonuçları:** Madde 216'ya göre, alacaklının yasal süre içinde satışını istememesi nedeniyle kalkan bir hacze konu olan mal, *aynı icra takibi dosyası içinde tekrar haczedilemeyecektir*. Bu kural ile, alacaklıların haczi fiili bir tahsilat amacı gütmekten uzun süreli bir baskı aracı ("taktiksel haciz") olarak kullanmasının önüne geçilmesinin hedeflendiği belirtilmektedir.
- **Paranın Nemalandırılması:** Madde 12 ile getirilen yeni düzenleme uyarınca, icra daireleri tarafından tahsil edilen paraların, hak sahiplerine ödenene kadar faiz getiren bir banka hesabında tutulması zorunlu kılınmıştır. Bu düzenlemenin, paranın enflasyon karşısında değer

kaybetmesini önleyerek her iki tarafın da mülkiyet hakkını koruyan modern ve adil bir yaklaşım olduğu iddia edilmektedir.

Özellik	Mevcut İİK	CİKT (Taslak)	Beklenen Etki
Yol Gösterici İlke	Zımnın alacaklı yanlısı, sürat odaklı	Açıkça "Menfaat Dengesi", temel hakların korunması (m. 1)	Felsefi temel değişiyor; icra organlarına aktif denge kurma yükümlülüğü getiriliyor.
İlamlı İcra Başlangıcı	Kural olarak ilk derece mahkemesi kararı yeterli	Kural olarak istinaf mahkemesi kararı gerekli (m. 53)	Hukuki güvenlik artıyor, tahsilat süresi uzuyor. Haksız icra riski azalıyor.
İlamsız İcra Başlangıcı	Belge zorunluluğu yok	Belgeye dayanma zorunluluğu var (m. 87)	Borçlular keyfi takiplere karşı korunuyor. Alacaklı için başlangıç yükü artıyor.
İlamsız İcra İtiraz Çözümü	İkili sistem: İtirazın kaldırılması (icra mah.) ve itirazın iptali (genel mah.)	Tek sistem: Sadece itirazın iptali (genel mahkeme)	Usul sadeleşiyor, yargısal güvence artıyor. Genel mahkemelerin iş yükü artacak.
Kambiyo Senedi Takibi	Özel, hızlı takip yolu mevcut	Özel yol kaldırıldı, genel ilamsız takibe tabi	Sistem bütünleşiyor, kambiyo senedi sahiplerinin ayrıcalığı kalkıyor.
Konut Haczi	İcra müdürü kararı yeterli (son değişiklikle zorlaştı)	İcra hukuk mahkemesinin kesin kararı zorunlu (m. 157)	Borçlunun konut dokunulmazlığı ve özel hayatı daha güçlü korunuyor.
Haczin Düşmesi Sonucu	Haciz kalkar, aynı mal tekrar haczedilebilir	Haciz kalkar, aynı mal aynı takipte tekrar haczedilemez (m. 216)	Alacaklılar satışı hızlandırmaya teşvik ediliyor, "taktiksel haciz" önleniyor.

Bölüm 2: Taslağa Yönelik Temel Eleştiriler ve Tartışma Noktaları

Cebri İcra Kanunu Taslağı, getirdiği köklü değişiklikler sebebiyle hukuk uygulayıcıları ve akademisyenler nezdinde önemli tartışmalara yol açmıştır. Eleştiriler, alacaklı haklarının zayıflatılması,

yargı sistemine getireceği yük ve hazırlık sürecindeki eksiklikler gibi temel noktalarda yoğunlaşmaktadır.

2.1. Alacaklı Haklarının Zayıflatılması ve Tahsilatın Etkinliği Sorunu

Uygulayıcılar tarafından dile getirilen en yaygın ve temel eleştiri, Taslak'ın getirdiği kuralların birikimli etkisinin alacak tahsilatını aşırı derecede yavaşlatacağı, maliyetli hale getireceği ve fiilen imkansızlaştıracağı yönündedir. Bu görüşe göre, mevcut kanunun alacaklı lehine olan dengesizliğini düzeltme çabasıyla Taslak, dengeyi bu kez aşırı bir şekilde borçlu lehine bozmuştur. İlamlı icrada istinaf şartı, ilamsız icrada seri yargılama yollarının kaldırılması ve haciz üzerindeki kısıtlamalar, etkin birer icra mekanizmasının tasfiyesi olarak görülmekte ve bu durumun ticari hayattaki ödeme disiplinini ve kredi mekanizmalarını zayıflatabileceği savunulmaktadır.

Bu durumun potansiyel bir sonucu, kredi ekonomisi üzerinde caydırıcı bir etki yaratmasıdır. Alacaklılar ve finans kurumları, yasal tahsilat yollarının etkinliğini yitirdiğini ve maliyetinin arttığını düşünürlerse, risk algıları değişecektir. Bu durum, özellikle küçük ve orta ölçekli işletmelere ve bireylere yönelik kredi verme iştahının azalmasına, kredi koşullarının (teminat, faiz oranları vb.) ağırlaşmasına veya alacaklıların tahsilat için daha gayriresmi ve potansiyel olarak hukuka aykırı yöntemlere başvurmaya yol açabilir. Dolayısıyla, bireysel borçluları korumak amacıyla tasarlanan bir kanunun, dürüst borçluların sermayeye erişimini zorlaştırarak istenmeyen makroekonomik sonuçlar doğurma riski bulunmaktadır.

2.2. Yargı Sistemine Etkileri: Artan İş Yükü ve Usul Ekonomisi Çelişkisi

Akademik ve pratik çevrelerdeki bir diğer önemli endişe, "itirazın kaldırılması" yolunun lağvedilmesinin, zaten aşırı iş yükü altında olan asliye hukuk ve asliye ticaret mahkemelerine devasa bir yeni dava yükü getireceğidir. Bu durum, Taslak'ın kendi içinde temel bir çelişki yaratmaktadır. Taslak'ın 1. maddesi, alacakların "sade bir usulle ve çabuk bir şekilde" tahsil edilmesini bir ilke olarak benimserken, en yaygın takip türü olan ilamsız icradaki uyuşmazlıkların çözümü için tek yol olarak uzun ve masraflı bir dava sürecini öngörmektedir. Görüş sahipleri bu durumun yargıda sistemik gecikmelere yol açarak adalet erişimi zorlaştıracağını ve kanunun verimlilik hedefini baltalayacağını ileri sürmektedir.

Tüm ihtilaflı ilamsız icra dosyalarının genel mahkemelere aktarılması, yargı kaynaklarında buna paralel bir artış olmaksızın, sistem genelinde bir tıkanıklığa neden olma riski taşır. Bu gecikme, sadece bir rahatsızlık değil, aynı zamanda stratejik bir silaha dönüşebilir. Geçerli bir savunması olmayan bir borçlu dahi, sırf alacaklıyı yıllar sürececek bir dava sürecine sürüklemek ve bu süreçte onu bir uzlaşmaya zorlamak veya pes ettirmek amacıyla takibe itiraz edebilir. Adil yargılanma hakkını güçlendirme amacı taşıyan bu reformun, pratikte "gecikme yoluyla adaletin engellenmesi" gibi bir sonuç doğurma ve hukuki hakları usuli felç nedeniyle anlamsız kılma tehlikesi bulunmaktadır.